

הראשון ולכה"פ מזמן הגמ' והראשונים וגם להשתמש בבלויי בגדי צמר ובקולי מטלניות לנער בהם את הקדירה (שבת ל"ד) ולכל דבר בלי הברל, ולמה לא מצאנו אף פעם בגמ' ובראשונים ואחרונים מי שהעיד על דין בגד צמר או חתיכת בגד [הספוג מלחות של איסור דאורייתא לפי דמיונם] שנגע באוכל חם ואסרו או שנפל למרק וכדו', ואמאי לא גזרו רז"ל להתרחק מאיסור חמוד כזה ושלא להכניס דבר שיש בו תערובת צמר בתוך ד' אמות של מאכל וכלי אוכל? ודברים ושאלות מסוג זה היו מופיעים בתוך ספרי הפוסקים לרוב מאד, וכל זה מוכיח שהכל הבל ולא יתכן בשום פנים לחלום שהצמר הרגיל הוא בלוע מאיסור אא"כ נאמר שהקדמונים לא הבינו המדע האמיתי וכו' ואמנע מלהביע עוד דברים הלציים הקשורים לדעה זו ויפה לשתיקה.

(ה) אולם אתמה מאד באשר מישוהו הראה לי קונטרס שיצא לאסור הלגולין ובתוך הדברים הביא הגמ' ממס' שבת שהבאתי לעיל ועל זה כתב וז"ל: פשיטא דלא קשה מידי דאפשר לומר שהצמר דשם הוא צמר ארנבים וצמר גמלים, ועוד כתב דאף את"ל דהוה צמר כבשים ג"כ לק"מ די"ל דלבליעה מועטת לא חיישינן ועוד דברים מסוג זה, והתפלאתי, חדא כי אף דליכא איסור אמ"ה במין טמא היאך יתכן להקל יותר בלחות היוצא מן הטמא מבלחות היוצא מן הטהור דמכל דברי חז"ל בסוגיא דבכורות ובפוסקים מוכח להיפך וטענה זו טעות גסה בהלכה, אבל יותר מזה היאך לא יתבייש ארם מלומר שחז"ל וכל הפוסקים שהביאו דין זה הטעו אותנו באשר סתמו להתיר צמר לח ולא חילקו שהצמר הרגיל הוא "חזיר טריף" ולא פירשו שנתכוונו בדבריהם הקדושים רק לצמר ארנבים וגמלים והכשילו כל ארם בסתימת דבריהם באיסור דאורייתא - אין זה כ"א פליטת הקולמוס ושרא ליה מריה, ומש"כ בענין בליעה מועטת מביא לירי גיחוך ואקוה שמעתה כל מי שהחזיק כתומו בדעה שישרה או בעיניו ושוב ראה דברי הגמרא שהם כנגדו יתחזק להשליך אחרי גזו טעותו ויחזור לדרך האמת ויטוש הריב כי כן עשו אבות העולם. סוף דבר הלגולין וכל תוצריו הם היתר גמור בלי פקפוק אין להטיל ספק או חומרא כל שהו בכשרותו ושלומו על ישראל. ע"ז בעה"ח כ"ג לחדש שבט תשנ"ו לפ"ק פה מייאמי

הרב מנחם דוב גנק

בענין מיץ ענבים לד' כוסות

נחלקו הפוסקים אם מיץ ענבים כשר לד' כוסות. הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (מובא בהגדת קול דורי סי' ג' אות ח' בשם אביו) סבר דאין יוצאין במיץ ענבים לפי שצריך שיהא יין המשכר שאל"כ אינו שתייה דרך חירות. וממור"ר מרן הגר"ד סולוביציק זצ"ל שמעתי שיוצאין במיץ ענבים וצריך שיהא שתייתו עריבה עליו ואם היין מזיקתו או קשה עליו, אדרבה, שתייתו עריבה במיץ ענבים וזהו יותר דרך חירות. ועיין בהסדר הערוך (רף קי"ב) שהביא בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהחזו"א שמה מיץ ענבים לד' כוסות, ובתשובות והנהגות ח"ב אר"ח סי' רמ"ג כתב שהגאון מסשיבין גם שמה מיץ ענבים לד' כוסות.

והגר"מ פיינשטיין סבר ממה דקאמרה הגמ' (פסחים רף ק"ח ב') שתאן חי ירי חירות לא יצא, הרי מיץ ענבים גם לא הוי דרך חירות. ומור"ר הגר"ד אמר דשם בשתאן חי הרי הוי חזק מדי ואין דרך לשתות יין שאינו מזוג אבל במיץ ענבים שדרך לשתותו זהו דרך חירות.

והגר"מ זצ"ל הוכיח דצריך דוקא יין המשכר לצאת ד' כוסות ממה דמצינו בירושלמי פסחים (פ"י דר' יונה שתי ארבעת כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה עד עצרת ר' יודה בי ר' אלעי שתי ארבעת כסוי דלילי פיסחא וחזיק רישיה עד חגא. והנה אי מיץ ענבים כשר לד' כוסות למה דחקו ר' יונה ור' יודה עצמן שהיו חולים אח"כ עד עצרת ועד החג, אלא ע"כ דרק יוצאין ביין המשכר והוא דרך חירות.

וכן יש להוכיח מהגמ' פסחים (רף ק"ח ב') ת"ד הכל חייבין בארבע כוסות הללו אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות. א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין אלא מחלקין להן קליות ואגוזים בערב פסח כדי שישאלו. ועיין בר"ן שכתב דמה תועלת לתינוקות ביין שאינו נהנין מהיין ולכן פטורין. והנה אי יוצאין גם במיץ ענבים למה לא ניתן לתינוקות לצאת במיץ ענבים.

אלא האמת הוא שאין מכאן ראיה כלל, שבזמן חז"ל לא היה מיץ ענבים מצוי בזמן הפסח, שהרי הבציר הוא פעם אחת בשנה בתשרי ולכן לא היה מצוי בניסן עוד ענבים, ואם סחטו ענבים בתשרי אם לא נתוסס ונעשה יין לא היה קיים המיץ עד הפסח. ורק עכשיו למרו איך לשמור על המיץ ענבים ושעובר דרך

"פסטור" ומתקיים בבקבוקים (כך הערוני מר פייבוש הרצוג שליט"א מיינות קדם). וא"כ לא היה עצה לתת מיץ ענבים לתינוקות או שר' יונה יצא במיץ ענבים, ולכן היו צריכים לצאת דוקא ביין. ואמרתי זה להגאון ר' דוד פיינשטיין שליט"א והסכים שא"כ אין להוכיח מהירושלמי לענין אי יוצאין במיץ ענבים לד' כוסות.

[והנה מה דמבואר בירושלמי דר' יונה ור' יהודה דחקו עצמן לקיים מצות ד' כוסות עד שחלו עד עצרת או עד החג, דלכאורה בעד מצוה דרבנן אינו חייב להחליא עצמו כדי לקיימו, נראה דזהו דוקא בד' כוסות שהחמירו בו חכמים, דאפילו עני שבישראל לא יפחתו לו מד' כוסות (פסחים צ"ט ב'), ואם אין לו חייב לשאול על הפתחים, והוא משום פירסומי ניסא שבד' כוסות, ולכן חייב גם לדחוק עצמו אף ששונא ליין והיין מזיקתו לשתות הד' כוסות.

והנה עיין ברשב"ם (פסחים ק"ח ב') ד"ה וכי מה תועלת יש לתינוקות וז"ל הלא פטורין מן המצות, עכ"ל, ולכאורה דבריו תמוהין שאף להכמים קטנים פטורין מן המצות אבל מ"מ כרי לחנכן במצות צריכים לשתות הד' כוסות, ומה טעם זה שפטורין שהרי מטעם מצות חינוך חייבין הן. ונל"פ דכיון דאינן חייבין בתורת עצמן ורק משום חינוך הרי אין חייבין לדחוק עצמן עד שיוזיק להם לשתות יין, שלגבי הקטן שהוא פטור ורק שהוא מצות חינוך אין חייב לדחוק עצמו, ונראה דלר' יהודה גם אינו חייב להחזיר על הפתחים בעד מצוה של פרסומי ניסא כגון נרות חנוכה.]

והנה מו"ר הגרי"ד זצ"ל היה נוהג לקרש על יין בליל פסח ושאר הכוסות היה משתמש במיץ ענבים, והטעם משום דחשש לשיטת הראשונים דלא יוצאין ביין מבושל, וכל המיץ ענבים מבושל הוא, דצריך שיהא יין שראוי לנסך ע"ג המזבח, וסבר דזהו דינא דוקא בקידוש אבל בשאר הכוסות יוצא אף ביין מבושל. וכן נראה מהרמב"ם פכ"ט מהל' שבת הי"ד וז"ל אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו. כך אנו מורין בכל המערב. ויש מי שמתיר לקדש עליו ואומר לא נאמר דיין הראוי לניסוך על גבי המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן, עכ"ל. ועיי"ש בראב"ד שכתב וז"ל אמת הוא זה וכן מכוון בירושלמי שמקדשין ביין קונדיטון, עכ"ל. ומהרמב"ם שהביא דין זה דצריך יין שראוי לנסך ע"ג מזבח רק לגבי קידוש, ולא בשאר כוס של ברכה נראה שהוא דין דוקא בקידוש. ולפ"ז מתורץ גם מה שהשיג הראב"ד מהירושלמי בשקלים ופסחים שמבואר דיין מבושל ויין קונדיטון כשר לד' כוסות, די"ל דהרמב"ם ביאר דין הירושלמי רק לגבי שאר כוס של ברכה וכן לענין ד' כוסות אבל כוס של קידוש אין יוצא אלא ביין הראוי לנסך ע"ג המזבח.

ועיין בגמ' בב"ב דף צ"ז א' אמר רב אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח. למעוטי מאי אילימא למעוטי יין מגתו והא תאני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר וכיון דאם הביא כשר אנן אפילו לכתחילה נמי דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום. ועיי"ש בתוס' ד"ה אילימא וז"ל אין להוכיח מכאן דיין מבושל כשר לקידוש ומברכין עליו בפ"ה מדלא קאמר למעוטי יין מבושל דלאו ראייה היא דאפילו אין מקדשין עליו לא מצי למימר למעוטי יין מבושל דאם כן הוה ליה למימר אין מברכין עליו בפ"ה אבל יש להביא ראייה מירושלמי דשקלים ודערבי פסחים דיין גמור הוא דאמר התם ארבע כוסות שאמרדו יוצאין ביין מבושל אלמלא מקדשין אין מבושל ודלא כפירש"י והר"ש שכתבו דיין מבושל מברכין עליו שהכל דאישתני לגריעותא עכ"ל. והנה מה שהוכיחו התוס' מהירושלמי דלא כשיטת רש"י, אין לתרץ כמו שכתבנו דהירושלמי מיירי לענין ד' כוסות, אבל בעד קידוש צריך שיהא דוקא יין שאינו מבושל, שהרי לרש"י ביין מבושל מברכין שהכל, הרי דאינו יין, וא"כ פשוט שאינו יכול לצאת בד' כוסות שצריך דין יין.

ועיין בשיעורים לזכר אבא מרי ז"ל עמוד קמ"ח וז"ל: עצם ברכת בורא פרי הגפן הנה חלק בלתי נפרד של דברי השבח המסודרים על הכוס (וזהו שירה על היין) ממילא שיש בהרצאת הברכה משום קיום זכירת דברי שבח המוטלת עלינו ביום השבת על פי הכתוב וזכרוהו על היין, גם בשבת שחרית, וגם בליל השבת הברכה על פרי הגפן היא בגופו של הקידוש ונכנסת לכלל זכרון של דברי שבח, זה מה שאמרה הגמרא, מברכין בורא פה"ג, כלומר קיום של סידור דברי שבח איכא בקידושא דיומא. על דרך זה יש גם להבין דברי הרשב"א פסחים ק"ו א' ד"ה אמר שכתב: אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין מרת שבת למדת חול (שהמתיר הוא לא ברכת הנהנין כי אם גם קיום אחד, שבח ליום השבת) שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין והכי מפרש בשאלתות. פירוש לפירושו, בקידוש ע"י בורא פרי הגפן ממלא הוא חובת שבח והלל, ע"כ. [ועיי"ש עוד בעמוד קל-קלז בענין אופי ברכת היין בקידוש.]

והנה שמעתי ממו"ר הגרי"ד ז"ל שמנהג הגר"ח ז"ל היה לשבת בשעת אמירת ברכת הקידוש ולעמוד בשעת הברלה, וכן נהג הוא ז"ל, והסביר שחלוק דין ברכת היין בקידוש מבהבדלה, דבקידוש ברכת היין הוא חלק עצמי מהקידוש ולכן הברכה צריכה להצטרף לכל השומעין וצריך שיאמר בהסבה בחבורה להוציא האחרים בברכת הנהנין, אבל הברלה אין הברכה חלק מעצם ההבדלה ורק שהמבריל צריך שיברך בכדי שיחול ברכת הברלה לכוס אבל כיון שהאחרים רק יוצאין בברכת הברלה אין צריך קביעות של ישיבה. והנה לפ"ז שברכת היין הוא מעצם הקידוש וחלוק בזה משאר כוס של ברכה,

א"כ חלוק גם בזה לשיטת הרמב"ם שצריך שהיין לקידוש יהיה ראוי לנסך ע"ג המזבח, ויין קונדיטון ויין מבושל פסול לקידוש.

והנה אי מיץ ענבים כשר לד' כוסות, יש מקום לומר אף דהוי יין לכל כוס של ברכה וכדמבואר בגמ' ב"ב דף צ"ו א', אבל אינו יוצא בו לד' כוסות, דעיין בגמ' פסחים דף ק"ח ב' ת"ד הכל חייבין בד' כוסות א"ר יהודה וכי מה תועלת יש לקטנים ביין אלא מחלק להן קליות ואגוזין בע"פ כרי שלא ישנו וישאלו. ועיין בר"ן שכתב וז"ל כלומר דהרי הא לא שייך לחנכם במצות דכיון שאין נהנין ושמחין בו אינו להם דרך חירות, עכ"ל, דצ"ע דכיון ולא שייך לחנכם במצות כוסות מה תמורה היא זה שמחלקין קליות ואגוזים. ועיין בספרי גן שושנים סי' י"ח שהבאתי בשם מו"ר מרן הגרי"ד זצ"ל דד' כוסות הוא מצוה מיוחדת של שמחה בליל פסח, והוכיח זה מהתוס' שכתבו דבשתאן בבת אחת רב אמר ידי יין יצא ופירש הרשב"ם ידי יין משום שמחת יו"ט, ובתוס' ד"ה ידי יין כתבו וז"ל פי' ידי שמחת יו"ט דס"ד הואיל ותיקנו ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת יו"ט אלא א"כ יצא ידי ד' כוסות, עכ"ל, דלכאורה למה היא מצות שמחה, דשמחת יו"ט, תלוי בד' כוסות אלא מוכח דד' כוסות הוא חיוב מיוחד של שמחה בליל פסח ולכן קס"ד דיהא מעכב גם בקיום הכללי של מצות שמחה ביו"ט. ועיין בספר המכתם ריש פרק ערבי פסחים שכתב וז"ל לד' כוסות שתקנו חכמים לעשות בליל זה ולשמוח בהן כנגד ד' לשונות של גאולה, עכ"ל.

ועיין ברמב"ם פ"ו מהל' יו"ט הלי"ה וז"ל יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו, כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להם בגדים וגו' והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, עכ"ל. ועי"ש בלח"מ שהביא מהב"י לתמוה מהיכן ידע הרמב"ם שמצות שמחה לגבי קטנים מתקיים ע"י שמחלקין להם קליות ואגוזים, דלכאורה הוא רק שישאלו ולא ישנו, אלא דלפי"ד מובן שפיר דכיון דד' כוסות הוא חיוב מיוחד של שמחה בליל פסח, לכן לד' יהודה כיון דבקטנים לא שייך שמחה וחירות בשתיית יין, התמורה היא אופן אחר של שמחה השייך להם, ולכן הבין הרמב"ם שהוא האופן לקיים מצות שמחה באופן כללי לקטנים, וזהו שיטת רבי יהודה (בגמ' פסחים ק"ט א') דאנשים בראוי להם ונשים בראוי להן, ודלא כת"ק דרבי יהודה דחייב אדם לשמח בניו ברגל במה משמחם ביין, ולד' יהודה משמח כל אחד כראוי לו, ולכן לקטנים אינו יכול לשמחם ביין אלא בחלוקת אגוזים וקליות.

והנה לפי"ד דמצות ד' כוסות הוא מצות שמחה מיוחדת בליל פסח לכאורה חיוב שמחה זו הוא משום שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא עתה ממצרים ומזה נובע המצות שמחה של ליל הסדר א"כ יש לומר שהוא מצות שמחה

לעצמו, ולכן אין להוכיח מזה דיש מצות שמחה בלילה הראשון של חג. ועיין בשאגת אריה (סי ס"ח) שהביא ראיה מהרשב"ם דידי יין יצא ידי שמחת יו"ט, דיש מצות שמחה בליל ראשון של יו"ט. ואפשר דהשאגת אריה הוכיח זה מלשון הרשב"ם שכתב משום שמחת יו"ט כדתניא לקמן ושמחת בחגך במה משמחו ביין, עכ"ל, שכונתו למצות שמחת יו"ט הושה בכל המועדים.

והנה לפי"ד דיש במצות ד' כוסות קיום מיוחד של שמחה בליל הפסח א"כ אפשר דאינו יוצא קיום זה במיץ ענבים דבעד מצות שמחה אפשר דצריך דוקא יין המשכר, ועיין בזה בספר מקראי קדוש להגרצ"פ פראנק זצ"ל, פסח ח"ב סי' ל"ה, שהביא מהפר"ח (הל' פסח סוף סי' תפ"ג ד"ה ומ"ש) שכתב וז"ל בתשו' מהר"ש הלוי חלק יו"ד סי' י"ב כתב בשם הרב חיים שבתאי דלענין ד' כוסות לא יצא יו"ט במי צימוקין משום דחכמים תקנו ד' כוסות לשמחה וזה אינו משמח. וליתא דהא אמרינן בפרק ערבי פסחים (דף ק"ח ע"ב) שתאן חי יצא וכמ"ש לעיל בסי' תע"ב סעי' ט' אע"פ שאינו משמח, ואף לכתחילה מצי לשותותו דכיון דלית ליה אלא זה כדיעבר דמי עכ"ל, הרי דנחלקו הרח"ש והפר"ח, דלהרמח"ש צריך שיהא יין המשמח ולכן מי צימוקין פסולין לד' כוסות והפר"ח כתב דבריעבר לא צריך.

ועי"ש במקראי קדוש שכתב דמה שייך צימוקין אינו יין המשמח משום דאין בו אלכוהול ואינו משכר, ולכן מיץ ענבים אינו בכלל יין המשמח, וברש"י ב"מ (דף ס"ו ע"ב) משמע דהסגולה של יין ישמח לבב אנוש הוא לא משום הטעם המשובח שיש לו אלא משום שהוא משכר, ולכן כל משקים המשכרים הם בכלל זה דאיתא שם: אשכחיה דקא שתי שיכרא קני וכו' א"ל וכו' דילמא לפכוחי פחדיה קא שתי, וברש"י לפכוחי פחדיה להפיג דאגתו שרואג על המעות דכתיב יין ישמח, עכ"ל, וע"כ דכל הסגולה של יין ישמח לבב אנוש הוא משום דמשכר. והביא ראיה דיין מגתו אינו בכלל יין משמח מסנהדרין (דף ע' ע"א) לענן סעודה המפסקת בת"ב דאסור בבשר ויין, אבל אוכל הוא בשר מליח ויין מגתו משום שהאיסור הוא משום שמחה ובשר מליח ויין מגתו אינו משמח הלב, עד כאן תוכן דבריו.

אלא דיש לעיין בזה אי במיץ ענבים יש בו גם המעלה של שמחה, שהרי לגבי נסכים איתא בגמ' ב"ב (דף צ"ז א') והתני ר' חייא יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר, וברשב"ם שם יין מגתו לא יביא דכתיב הסך נסך שכר מידי דמשכר. והנה גבי נסכים גם צריך שיהא יין המשמח דכתיב גבי משל של יותם (שופטים ט-יג) החרלתי תירושי המשמח אלקים ואנשים. וברש"י שם המשמח אלקים וז"ל שאין אומרים הלויים שיר של הקרבן אלא על הנסכים עכ"ל, והוא מהגמ' ברכות (דף ל"ה א'). וכן עיין בגמ' מנחות (דף כ' ע"א): נסכים בהרי אימורין הוא דאתו מ"ט אכילה ושתייה ארובה כפרה ושמחה. ועי"ש ברש"י ד"ה ארובה וז"ל לצורך

דם אתו דהכי אורחא לאחר כפרת דם שכיפר על החטא בא היין המשמח אלקים ואנשים, דמי שנתכפר חטאו שמח, עכ"ל. ויש לעיין אי מה דצריך שיהא יין המשכר לנסכים מגז"כ דהסך נסך שכר אם הוא משום דצריך יין המשמח או דהוי דין בפ"ע, ואפילו אי נימא דהוי משום יין המשמח אבל מ"מ בדיעבד יין מגתו כשר לנסכים ואפשר דעיינן יש בו שם יין המשמח בדיעבד ולכן לקידוש כשר לכתחילה, שהרי בקידוש גם נאמר דינא שאין אומרין שירה אלא על היין וכרמבואר ברשב"ם בפסחים דף ק"ו א' שהבאנו לעיל, וא"כ לגבי ד' כוסות ג"כ יחשב יין מגתו כיון המשמח לענין שאומרים עליו שירה.

והנה מה דהסדר נקבע על הד' כוסות הוא משום דכל חלק מהסדר חל על הכוס, ועיין בחוברת מסורה (חוברת ז' אלול תשנ"ב) דנשאלה שאלה להגר"מ סולביצ'יק זצ"ל באחר שנשפך כוס היין שהיה לפניו באמצע אמירת ההגדה קודם שברך ברכת אשר גאלנו אם צריך להתחיל ההגדה מתחילה או מספיק במה שימלא כוסו ויברך ברכת אשר גאלנו.

ונסתפק בזה הגר"מ בגדר תקנת חכמים דברכת אשר גאלנו טעונה כוס, אם רק תקנו להצריך את הכוס בעד אמירת הברכה לחודא - הבאה בסוף כל הסיפור, ואשר מה"ט אין מגביהין את הכוס בידו אלא בשעת ברכה בלבד (ונוסף לזה ג"כ בשעת אמירת והיא שעמדה, כנזכר בשו"ע) או דלמא דתקנת חכמים היתה לערוך אמירת כל ההגדה ולקיים מצות סיפור יצ"מ על הכוס, ואף דאין אנו מקפידים להגביה הכוס בידיים כל משך זמן של אמירת ההגדה, מכ"מ מעיקר הדין, כל ההגדה נאמרת היא על הכוס, ולפיכך אם לא ישתה מאותו הכוס שהיה מונח לפניו כל הזמן (כגון הכא, שנשפך באונס קודם ששתה הימנו) נמצא שלא קיים דין אמירת סיפור יצ"מ על היין.

[ועי' אור שמח (ריש פ"ז מהל' חמץ ומצה) שהעמיס כן בכונת דברי הרמב"ם שמה שכתב, מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות... שנאמר זכור את היום הזה... כמו שנאמר זכור את יום השבת, וצריך ביאור כונתו בהשוואה זו. ועיי"ש שרצה לומר, שכורך שתקנו מדרבנן קידוש על היין, כמו כן תקנו שתקיים מצות סיפור יצ"מ על היין (הוספת המעתיק).]

ולמעשה החמיר עליו הגר"מ ז"ל שימלא את הכוס, ויתחיל עוה"פ מעבדים היינו עד דצ"ך עד"ש באח"ב, ולחזור ולומר מרבן גמליאל אומר עד גאל ישראל (שכן היא הגדת הרמב"ם, ומה שנמצא אצלנו בין דצ"ך עד"ש באח"ב ורבן גמליאל היה אומר, היא הוספה מאוחרת) בכדי שתהיה כל ההגדה על היין.

ואשר נראה לבאר בזה יותר שהרי כל ההגדה והסדר חלין על הד' כוסות,

דהגאונים שאלו למה בחרו חכמים את פרשת ארמי אובד אבי בעד הפרשה המרכזית של ההגדה ולא בפרשיות שבספר שמות העוסקות ישיר בסיפור יציאת מצרים, ומו"ד ביאר בזה שמצות סיפור יציאת מצרים הוא מצוה של ת"ת ומתקיים ע"י זה שדורש הפרשה במידות שהתורה נדרשת בהם וע"י תורה שב"פ, ולכן יותר מעולה הפרשה של ארמי אובד אבי שאינו מפורש כל כך וצריך שידרש ע"י תורה שב"על פה. וכן הוא לשון הרמב"ם שכל המרבה בדרש פרשה זו ה"ז משובח. (עיין בזה בשיעורים לזכרו של אבא מרי ז"ל ח"ב עמוד קנו, ועיין במה שהארכתי בזה בגן שושנים סי' כ"ב.)

אלא דנראה טעם אחר שהרי כל ההגדה נאמרת גם בתורת שירה, דליל פסח היא ליל המיוחד לשירה על גאולת מצרים, ולכן ההלל הוא חלק מההגדה וסיפור יציאת מצרים. ויש מצוה מיוחדת של שירה בליל פסח מגז"כ דהשיר הזה יהיה לכם כליל התקדש חג. ועיין בזה בחירושי הגר"ז הלוי (הלכות חנוכה) בזה שביאר בזה בשיטת הגאונים דאין מברכין על ההלל על הסדר שנאמר בתורת שירה ולא קריאה. ועיין בשבלי הלקט שכתב דאומרים ההגדה על הכוס משום דאין אומרים שירה אלא על היין דההגדה נאמרת בתורת שירה.

ולפי"ז נראה דמה דחכמים בחרו בפרשה דארמי אובד אבי בעד סיפור יציאת מצרים ולא העדיפו הפרשיות היותר מפורשות בספר שמות, משום דלגבי אמירת שירה הרי הפרשה של ארמי אובד אבי, שהוא הפרשה של מקרא בכורים יותר מסוגלת להאמר בתורת שירה, דבכורים גם טעונים שיר. עיין ברמב"ם פ"ג מבכורים הי"ב-הי"ג וז"ל: וכשם שטעונין תנופה כך טעונין קרבן שלמים ושיר שנא' בהן ושמחת בכל הטוב ואימתי קורין בשיר עליהן משיגיעו לעזרה הלויים היו מתחילין וקורין ארוממך ה' כי דליתני עכ"ל, והוא מהמשנה בבכורים פ"ג משנה ד'.

ולפי"ז יש מקום לומר דכמו שלהרמב"ם צריך שיהא יין קידוש שראוי לנסך ע"ג המזבח, והוא לכאורה משום דנאמר לגבי יין של קידוש דין של שירה ואין אומרים שירה אלא על היין, כמו כן לכתחילה יהיה צריך שיין של ד' כוסות גם יהיה ראוי לנסך על גבי המזבח. אבל א"כ יהיה קשה קושית הראב"ד מהירושלמי דמבואר דיין מבושל ויין קונדיטון כשר לד' כוסות. אבל עיין ביוצר לשבת הגדול מר' יוסף טוב עלם שכתב יין כי יתארם למצוה הוא מקרם לצאת בו חובת ידי אדם, אם אין קונדיטון ומבושל נגדם, הרי דאין יוצאין לכתחילה בקונדיטון ומבושל, ואפשר משום דחסר הך קיום דשירה על היין.